

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Історичний факультет
Кафедра історії України

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри історії України

 Олександр ЗАВАЛЬНЮК

28 серпня 2025 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ІСТОРІЯ ТА КУЛЬТУРА УКРАЇНИ

підготовки фахівців вищої освіти першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

за освітньо-професійною програмою Туризм

спеціальності: ІЗ Туризм і рекреація

галузі знань: І Транспорт та послуги

мова навчання українська

2025-2026 навчальний рік

Розробник програми: А.Б. Задорожнюк, кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри історії України

Ухвалено на засіданні кафедри історії України

Протокол № 4 від 28 серпня 2025 року

ПОГОДЖЕНО

Гарант освітньо-професійної програми _____ Вероніка БУТОРІНА

Зміст робочої програми навчальної дисципліни

1. **Мета вивчення навчальної дисципліни:** полягає у формуванні у студентів цілісних, системних знань про основні політичні, соціально-економічні, культурні події, явища та процеси минулого, діяльність видатних історичних діячів у різні періоди вітчизняної історії; вміння їх аналізувати, узагальнювати, виділяти основні тенденції і закономірності перебігу історичних подій, виявляти причинно-наслідкові зв'язки; уміти критично оцінювати історичні факти та діяльність осіб; володіти науковою термінологією й користуватися нею; розглядати суспільні явища в розвитку і конкретно-історичних умовах.

2. Обсяг дисципліни

Найменування показників	Характеристика навчальної дисципліни	
	денна форма здобуття вищої освіти	заочна форма здобуття вищої освіти
Рік навчання		1
Семестр вивчення		2
Кількість кредитів ЄКТС		5
Загальний обсяг годин		150
Кількість годин навчальних занять		50
Лекційні заняття		30
Практичні заняття		20
Лабораторні заняття		100
Самостійна та індивідуальна робота		
Форма підсумкового контролю		екзамен

3. Статус дисципліни – обов'язковий освітній компонент професійної підготовки

4. **Передумови для вивчення дисципліни.** Знання шкільного курсу історії.

5. Програмні компетентності навчання:

Інтегральна компетентність:

Здатність комплексно розв'язувати складні професійні задачі та практичні проблеми у сфері туризму і рекреації як в процесі навчання, так і в процесі роботи, що передбачає застосування теорій і методик системи наук, які формують туризмознавство, і характеризуються комплексністю та невизначеністю умов.

Дисципліна сприяє формуванню у студентів таких компетентностей:

загальних компетентностей (ЗК):

ЗК 01. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК-02 Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця в загальній системі знань про природу і суспільство та в розвитку суспільства, техніки і технологій; використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК-03 Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК-04 Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

6. Очікуванні результати навчання з дисципліни:

ПРН-02 Знати, розуміти і вміти використовувати на практиці базові поняття з теорії туризму, організації туристичного процесу та туристичної діяльності суб'єктів ринку туристичних послуг, а також світоглядних та суміжних наук.

ПРН-05 Аналізувати рекреаційно-туристичний потенціал території.

ПРН-07 Розробляти, просувати та реалізовувати туристичний продукт.

ПРН-14 Проявляти повагу до індивідуального і культурного різноманіття.

ПРН-16 Діяти у відповідності з принципами соціальної відповідальності та громадянської свідомості.

8. Програма навчальної дисципліни

Денна форма здобуття вищої освіти

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин						
	разом	у тому числі					
		лекційні заняття	практичні заняття	семінарські заняття	лабораторні заняття	самостійна робота	індивідуальна робота
ЗМ 1.							
Тема 1. Вступ до курсу «Історія та культура України»		4					
Тема 2. Первісне суспільство та перші державні утворення на території України		2	2			5	
Тема 3. Київська та Галицько-Волинська держава		2	2			5	
Тема 4. Українські землі під владою іноземних держав.		2				10	
Тема 5. Українська національна революція XVII ст.		2				10	
Тема 6. Українське козацтво у вітчизняній історії.		2	2			5	
Тема 7. Українські землі в складі Російської та Австро-Угорської імперій		4	2			5	
Тема 8. Україна в період Першої світової війни та Української революції 1917-1920 рр.		2	2			10	
Тема 9. Україна у міжвоєнний період (20-30-ті рр. XX ст.)		2	2			10	
Тема 10. Україна в роки Другої		2	2			10	

світової війни.							
Тема 11. Українська РСР у 1945-1991 рр.		2	2			10	
Тема 12. Україна у добу державної незалежності		2	2			10	
Тема 13. Російсько-українська війна.		2	2			10	
Разом за ЗМ 1	150	30	20	-	-	100	
Разом годин	150	12	8	-	-	130	

9. Форми поточного та підсумкового контролю.

Поточний контроль проводиться з метою перевірки рівня підготовки здобувачів вищої освіти за визначеною темою; забезпечення зворотного зв'язку між викладачем та здобувачами вищої освіти, управління навчальною мотивацією здобувачів. Поточний контроль проводиться у формі усного опитування, письмового експрес-контролю, виступів здобувачів при обговоренні теоретичних питань, виконанні практичних завдань, а також у формі тестування та ін.

Форма модульного контролю: модульна контрольна робота.

Форма підсумкового контролю: **екзамен.**

Можливе використання модульного об'єктно-орієнтованого динамічного навчального середовища Moodle та ін.

10. Критерії оцінювання результатів навчання

Оцінювання знань, умінь та навичок здобувачів регламентується «Положенням про організацію освітнього процесу в Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка» (нова редакція) (<https://drive.google.com/file/d/1ZbMN35h-7ZSJBBOVvL2bTCaLtRbcQA86/view>), «Положенням про рейтингову систему оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка» (нова редакція) (https://drive.google.com/file/d/1aD_jeL-jGRbDWAegkQ58tdMxxbqQKuf/view)

В умовах застосування дистанційних технологій навчання організація поточного і семестрового контролю відбувається відповідно до «Положення про дистанційне навчання в Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка» (https://drive.google.com/file/d/1c--sYRfDI_iAT7L766LprKB-x9GGKaEy/view).

Вивчення курсу передбачає академічну доброчесність здобувача вищої освіти, відповідальне ставлення до навчання та майбутньої професії. Дотримання академічної доброчесності регулюється Кодексом академічної доброчесності Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (нова редакція) (https://drive.google.com/file/d/1W_tRKAqt4kKFyD1zNzR76uxVZY3mUjBV/view) та Положенням про дотримання академічної доброчесності педагогічними, науково-педагогічними, науковими працівниками та здобувачами вищої освіти в Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка (нова редакція) (https://drive.google.com/file/d/0B_EBvdN4dQSIMUozdmc2Ti0xY3MzMS1hbjlXLVVQSDZmNjU4/view?resourcekey=0-WAE6ceQZqhHelYoJoPZ3Kg).

Право та визнання результатів освітньої академічної мобільності регламентується Положенням про порядок реалізації права на академічну мобільність учасників освітнього процесу Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (нова редакція) (<https://drive.google.com/file/d/1loCd22OHJF-z9v5NxyRQgoMNvRDha8KI/view>).

Визнання результатів навчання окремих тем курсу шляхом неформальної/інформальної освіти здобувачами вищої освіти регламентується Порядком визнання в Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка результатів навчання, здобутих

шляхом неформальної та/або інформальної освіти (нова редакція) (<https://drive.google.com/file/d/19GCSM3y-K496gs8RQJp0mO9FjUJumB4T/view>), якщо їх тематика відповідає змісту навчальної дисципліни (окремій темі або змістовому модулю).

Освоєння курсу передбачає обов'язкове відвідування лекційних та практичних занять; активність під час занять; здача завдань у встановлені терміни; бути терпимим, відкритим і доброзичливим; конструктивно підтримувати зворотний зв'язок на всіх заняттях; бути пунктуальним і обов'язковим. Під час відвідування всіх видів занять і консультацій очікується дотримання Правил внутрішнього розпорядку Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (<https://drive.google.com/file/d/1kXGZVxEIcG0Cmy33EvqF2c2E7hGHUrT8/view>), Положення про організацію освітнього процесу в Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка (нова редакція) (<https://drive.google.com/file/d/1ZbMN35h-7ZSJBOVvL2bTCaLtRbcQA86/view>) та етичних норм поведінки.

Неприпустимим є пропуски з неповажних причин; користування телефонами під час занять; списування. Якщо в силу будь-яких поважних причин ви були відсутні під час проведення контрольного заходу, вам надається можливість пройти його в додатково призначений викладачем час.

Кількісне оцінювання результатів навчання з навчальної дисципліни денна та заочна форми здобуття вищої освіти

ДЛЯ ЕКЗАМЕНА

Змістовий модуль		Екзамен	Сума
Поточний контроль	МКР	40 балів	100 балів

Поточний контроль

Поточне оцінювання здійснюється на підставі якісного аналізу теоретичних знань здобувача вищої освіти, виконання студентом практичних завдань та самостійної роботи. Враховується рівень сформованості програмних компетентностей навчання, що містяться в ОПП.

Максимальний бал оцінки поточної успішності студентів на навчальних заняттях – 12 балів.

Пропущені заняття студент має обов'язково відпрацювати. За відпрацьовані лекційні заняття оцінки не ставляться, за практичні заняття нараховуються бали середнього (4, 5, 6), достатнього (7, 8, 9) та високого рівня (10, 11, 12).

Здобувачу освіти, який не виконав поточних домашніх завдань, не підготувався до навчальних занять, в журнал обліку роботи академічної групи ставиться 0 балів. Здобувач освіти, знання, уміння і навички якого на навчальних заняттях за 12-бальною шкалою оцінено від 1 до 3 балів, вважається таким, що недостатньо підготувався до цих занять і має академічну заборгованість за результатами поточного контролю. Поточну заборгованість, пов'язану з непідготовленістю або недостатньою підготовленістю до навчальних занять, студент повинен ліквідувати. За ліквідацію поточної заборгованості нараховуються бали середнього (4, 5, 6), достатнього (7, 8, 9) та високого рівня (10, 11, 12).

Якщо здобувач освіти не відпрацював пропущені навчальні заняття, не виправив оцінки 0,1,2,3, отримані на навчальних заняттях, не виконав модульну контрольну роботу (МКР), або

отримав менше ніж 60% від максимальної кількості балів, виділених на ці види роботи, він вважається таким, що має академічну заборгованість за результатами поточного і/або модульного контролю та не допускається до складання екзамену.

Критерії оцінювання результатів навчання на навчальних заняттях

Самостійна робота

Організація та оцінювання самостійної роботи здобувачів вищої освіти з навчальної дисципліни здійснюється відповідно до «Положення про організацію самостійної роботи здобувачів вищої освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка» <https://drive.google.com/file/d/1Dzh4W6JnffoEkRh30ks795Q2yKBHFqjb/view>

Самостійна робота передбачає опрацювання матеріалу лекційних занять, попередню підготовку до практичних занять; виконання завдань і вправ в позааудиторний час; самостійне вивчення окремих теоретичних питань курсу; підготовку до написання модульної контрольної роботи; підготовка до складання екзамену.

Контроль за самостійною роботою здійснює викладач на практичних заняттях та консультаціях. Оцінка за самостійну роботу є складовою загальної оцінки, що виставляється здобувачеві за поточний контроль.

Контроль за самостійною роботою здійснює викладач на практичних заняттях. Оцінка за самостійну роботу є складовою загальної оцінки, що виставляється здобувачеві за поточний контроль.

Модульна контрольна робота

Вивчення змістового модуля завершується написанням модульної контрольної роботи.

Мета її написання – виявити знання і вміння з дисципліни, рівень професійного мислення майбутніх спеціалістів, сформованість у них професійно-ціннісних орієнтацій, індивідуальний стиль, творчість і самостійність у виконанні.

Модульна контрольна робота виконується у письмовій формі.

Позитивну оцінку за МКР не рекомендується покращувати. Невиконання МКР оцінюється 0 балів. Здобувачі вищої освіти, які за результатами виконання МКР отримали рейтинговий бал менший 60 % від максимальної кількості балів, виділених на цей вид роботи, а також ті, що не з'явилися для її виконання або не виконали її завдань, вважаються такими, що мають академічну заборгованість за результатами поточного контролю, ліквідація якої є обов'язковою.

Критерії оцінювання модульної контрольної роботи

Тестові завдання оцінюються у 1 бал за кожну правильну відповідь. Відповіді на теоретичні та практичні питання модульної контрольної роботи оцінюються відповідно до таких критеріїв:

Рівні навчальних досягнень	Характеристика знань і умінь здобувача
високий рівень 28-30	Здобувач вищої освіти у відповідях на варіант МКР демонструє глибокі знання з освітнього компоненту, повною мірою володіє матеріалом, що дозволяє виявляти розуміння змісту предмету, його основних положень, категоріального апарату тощо, може обґрунтовувати свої судження, аргументуючи правильну відповідь, наводити необхідні приклади, логічно та послідовно формулює текст відповідей на поставлені завдання. Здобувач дотримується принципів академічної доброчесності.
достатній	Результати відповідей здобувача вищої освіти на варіант МКР

рівень 23-27	Відповідають тим самим вимогам, що й для високого рівня, але при цьому здобувач допускає певні неточності та незначні помилки. Здобувач володіє матеріалом, правильно відповідаючи на поставлені завдання, логічно формулює відповіді, намагаючись аргументувати їх. Здобувач уміє наводити власні приклади на підтвердження своїх думок. Здобувач дотримується принципів академічної доброчесності.
середній рівень 18-22	Відповіді здобувача вищої освіти на варіант МКР дозволяють виявити знання і розуміння основних положень предмета, певне володіння категоріальним апаратом, проте характеризуються фрагментарністю, відсутністю повноти та аргументованості. Здобувач допускає помилки при відповідях на питання МКР, не вміє достатньо обґрунтувати свої судження і наводити приклади; викладає матеріал непослідовно. Здобувач переважно дотримується принципів академічної доброчесності.
початковий рівень 0-17	Відповіді здобувача вищої освіти на варіант МКР не виявили знань та розуміння основних положень предмета, що спричинило значну кількість помилок або, взагалі, повну/часткову відсутність відповідей. Здобувач не вміє логічно побудувати відповідь, обґрунтовувати свої судження, плутається у розумінні категоріального апарату тощо. Під час підготовки до відповіді (або в процесі відповіді) наявні ознаки академічної недоброчесності.

Екзамен

Семестровий екзамен – це форма підсумкового семестрового контролю рівня сформованості компетентностей на основі засвоєння здобувачем вищої освіти теоретичного та практичного матеріалу з окремої навчальної дисципліни за семестр, що проводиться як окремий контрольний захід. Семестровий екзамен здобувачі вищої освіти складають під час екзаменаційних сесій.

Якщо здобувач вищої освіти не відпрацював пропущені навчальні заняття, не виправив оцінки 0,1,2,3, отримані на навчальних заняттях; не виконав або виконав МКР, завдання самостійної роботи менше ніж на 60% від максимальної кількості балів, виділених на ці види робіт, він вважається таким, що має академічну заборгованість за результатами поточного контролю.

Здобувач вищої освіти, який має академічну заборгованість з освітнього компонента зарезультатами поточного контролю, не допускається до екзамену.

Здобувач вищої освіти допускається до складання екзамену після ліквідації академічної заборгованості за результатами поточного контролю.

Вважається, що здобувач вищої освіти підготувався до екзамену з освітнього компонента, якщо його рейтингова оцінка за результатами екзамену є більшою або рівною 24 балам (60% від максимально можливої для даної форми контролю кількості балів). Якщо допущений до екзамену здобувач вищої освіти не підготувався (його рейтингова оцінка за результатами екзамену є меншою 24 балів), то бали за екзамен до рейтингової оцінки поточної успішності не додають, виставляють підсумкову оцінку з освітнього компонента FX за шкалою ЄКТС та «незадовільно» за національною шкалою.

Критерії оцінювання екзаменаційної роботи:

Тестові завдання оцінюються у 1 бал за кожну правильну відповідь. Відповіді на теоретичні та практичні питання екзамену оцінюються відповідно до таких критеріїв:

Рівні навчальних досягнень	Характеристика знань і умінь здобувача
високий	Здобувач виявляє глибокі фундаментальні знання теорії, повно викладає

рівень 36-40 балів	вивчений матеріал, виявляє розуміння предмета висловлювання, формулює своє бачення проблеми, виявляє розуміння матеріалу, може обґрунтовувати свої судження, наводити необхідні приклади, викладає матеріал логічно, послідовно. Здобувач дотримується принципів академічної доброчесності.
достатній рівень 30-35 балів	Якщо відповідь здобувача відповідає тим самим вимогам, що і для високого рівня, але він допускає 1-2 помилки, які сам виправляє, і 1-2 недоліки в послідовності викладу матеріалу. Здобувач уміє наводити власні приклади на підтвердження своїх думок. Здобувач дотримується принципів академічної доброчесності.
середній рівень 24-29 балів	Якщо здобувач виявляє знання і розуміння основних положень дисципліни, але викладає матеріал неповно і допускає неточності у визначенні понять; не вміє досить глибоко і доказово обґрунтовувати свої судження і наводити приклади; викладає матеріал непослідовно. Здобувач переважно дотримується принципів академічної доброчесності.
початковий рівень 0-23 балів	Якщо здобувач виявляє незнання окремих частини вивченого матеріалу, вибірково не володіє методичним апаратом, допускає помилки у формулюванні понять, які спотворюють їх зміст, хаотично і невпевнено викладає матеріал. Здобувач неспроможний виконати стандартні завдання навіть після спрямувальних питань викладача. Під час підготовки до відповіді (або в процесі відповіді) наявні ознаки академічної недоброчесності.

Рейтингова оцінка з навчальної дисципліни

Рейтингова оцінка з навчальної дисципліни – сумарна підсумкова оцінка за багатобальною шкалою рівня засвоєння здобувачем вищої освіти навчальної дисципліни (певного кредитного модуля) упродовж його вивчення.

Критерієм успішного проходження здобувачем вищої освіти оцінювання результатів навчання є досягнення ним мінімального порогового рівня оцінок за кожним запланованим результатом навчання освітнього компоненту та мінімального порогового рівня оцінки за освітнім компонентом загалом, який складає 60% від максимально можливої кількості балів визначеної відповідними нормативними документами К-ПНУ.

Оцінювання навчальних досягнень з навчальної дисципліни здійснюється відповідно до таблиці відповідності шкал оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти:

Таблиця відповідності шкал оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти

Рейтингова оцінка з навчальної дисципліни	Підсумкова оцінка за шкалою ЄКТС	Підсумкова оцінка за національною шкалою
90-100	A (відмінно) Excellent	відмінно
82-89	B (добре)	добре
75-81	C (добре) Good	
67-74	D (задовільно) Satisfactory	задовільно
60-66	E (достатньо) Enough	
35-59	FX (незадовільно з можливістю повторного складання)	
34 і менше	F (незадовільно з обов'язковим проведенням додаткової роботи щодо вивчення навчального матеріалу кредитного	

	модуля) / Fail	незадовільно
--	----------------	--------------

Здобувачі вищої освіти, які за результатами підсумкового контролю у формі екзамену отримали незадовільну оцінку, дозволяють ліквідувати академічну заборгованість після належної підготовки.

Ліквідацію академічної заборгованості за результатами семестрового контролю дозволяється до початку наступного семестру в час, визначений графіком ліквідації академічної заборгованості, та допускаються не більше двох разів з кожного освітнього компонента. Відповідь здобувача вищої освіти, який ліквідує академічну заборгованість на засіданні комісії, оцінюється за 100-бальною шкалою без урахування рейтингової оцінки поточної поточної успішності.

Перескладання рейтингових оцінок (від 60 і більше балів) з метою їх підвищення дозволяється лише у виняткових випадках за погодженням з деканом факультету та з дозволу ректора університету.

11. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна.

Вивчення курсу не потребує спеціального матеріально-технічного та/або інформаційного забезпечення (комп'ютерний клас із доступом до інтернет), використання проектора й ноутбука / персонального комп'ютера для створення презентацій у форматі MS Power Point або інших. Передбачається застосування об'єктно-модульного динамічного середовища навчання MOODLE. Можливе використання застосунків для проведення онлайн-відеоконференцій.

12. Рекомендована література:

1. Бойко О. Д. Історія України : навч. посіб. 3-тє вид, виправл., доповн. К. : Академвидав, 2010. 688 с.
2. Бойко О. Д. Нариси новітньої історії України (1985-1991 рр.) : Навч. посіб.. К.: Кондор, 2008. 357 с.
3. Бонь О. І., Іванюк О. Л. Історія України : Курс лекцій : Навч. посіб. К.: Вища шк., 2008. 463 с.
4. Грицак Я. Подолати минуле. Глобальна історія України. К.: Портал, 2022. 432 с.
5. Грицак Я. Нарис історії України: формування модерної української нації XIX – XX ст. – К.: Yakaboo Publishing, 2019. 656 с.
6. Грушевський М. Історія України-Руси. : в 11 т. 12 кн. / М. Грушевський. – К. : Наукова думка, 1991-1998.
7. Давня історія України: У 2-х книгах / Кер. автор. кол. П.П.Толочко. – К., 1994.
8. Залізняк Л. Українці: витоки і долі. – К., 2011. 424 с.
9. Історія України: Навч. посіб. / Ю. А. Мицик, О. Г. Бажан, В. С. Власов. 3-тє вид., допов. і переробл. К.: Вид. дім “Києво-Могилянська академія”, 2010. 595 с.
10. Історія України: новітня доба: навч. посіб. / за ред. В.М. Литвина. К.: Академвидав, 2012. 480 с.

11. *Історія України: Хрестоматія / Упоряд. В.М. Литвин. К.: Наукова думка, 2013. 1056 с.*
12. *Історія українського мистецтва: В 6-и т. К.: Мистецтво, 1966-1970.*
13. *Історія української культури / За заг. ред. І. Крип'якевича. К.: Либідь, 1994. 656 с.*
14. *Історія української культури. У п'яти томах. Т. 1. Історія культури давнього населення України. К.: Наукова думка, 2001. 1135 с.*
15. *Історія української культури. У п'яти томах. Т. 2. Українська культура другої половини XIII – першої половини XVII століть. К.: Наукова думка, 2003. 847 с.*
16. *Історія української культури. У п'яти томах. Т. 3. Українська культура другої половини XVII – XVIII століть. К.: Наукова думка, 2001. 1246 с.*
17. *Історія української культури. У п'яти томах. Т. 4. Книга 1. Українська культура першої половини XIX століття. К.: Наук. думка, 2008. 1007 с.*
18. *Історія української культури. У п'яти томах. Т. 4. Книга 2. Українська культура другої половини XIX століття. К.: Наукова думка, 2005. 1296 с.*
19. *Історія української культури : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів рекомендований ОНМСУ / за ред. О.Ю.Павлової. 2-ге вид., перероблене та доповнене. Київ : Центр учбової літератури, 2017. 340 с.*
20. *Лазарович М.В. Історія України: Навч.посібник. – К.: Знання, 2008. 683 с.*
21. *Лекції з історії світової та вітчизняної культури: Навч. посібник. Вид. 2-е, перероб. і доп. / За ред. проф. А. Яртися і проф.. В. І. Мельника. Л.: Світ, 2005. 568 с.*
22. *Литвин В.М. Історія України (у 3-х томах) Т.1. З найдавніших часів до кінця XVIII ст. К.: Альтернативи, 2003. 864 с.*
23. *Литвин В.М. Історія України (у 3-х томах) Т.2. Кінець XVIII – початок XX ст. К.: Альтернативи, 2005. 760 с.*
24. *Литвин В.М. Історія України (у 3-х томах) Т.3 (Новітній час (1914-2014). Кн.1. К.: Альтернативи, 2005. 832 с.; Кн.2. 640 с.*
25. *Магочій Павло Роберт. Історія України. – К.: Критика, 2007. 640 с.*
26. *Магочій Павло Роберт. Україна. Історія її земель та народів. – Ужгород, 2012. 794 с.*
27. *Мистецтво України: Біографічний довідник. / Упоряд.: А. В. Кудрицький, М. Г. Лабінський; за ред. А В. Кудрицького. К.: Укр. енцикл., 1997. 700 с.*
28. *Михайлова Р.Д. Художня культура Галицько-Волинської Русі. – К. : Слово, 2007. 496 с.*
29. *Мицик Ю.А., Бажан О.Г. Історія України. К.: Тов.»Вид-во «КЛІО», 2015. 680 с.*
30. *Огієнко І. Українська культура. Коротка історія культурного життя українського народу. К.: Абрис, 1991. 227 с.*
31. *Петровський В. В., Радченко Л.О., Семенченко В.І. Історія України: Неупереджений погляд: Факти. Міфи. Коментарі. [вид. 2-ге, випр. та доп.] Х. : ВД “ШКОЛА”, 2008. 608 с.*

32. Плохій С. Брама Європи. Історія України від скіфських воєн до незалежності / Пер. з англ. Р. Ключко. – Харків, 2016. 496 с.
33. Плохій С. Російсько-українська війна: повернення історії. Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2023. 400 с.
34. Реснє О. П. Україна в імперську добу (XIX – початок XX ст.). К. : Інститут історії України НАН України, 2003. 340 с.
35. Семчишин М. Тисяча років української культури. Історичний огляд культурного процесу. К.: Фенікс, 1993. 428 с.
36. Смолій В., Степанков В.С. Українська національна революція XVII ст. (1648-1676 р. р.). К.: Вид. дім “Києво-Могилянська академія”, 2009. 447 с.
37. Україна крізь віки. В 15 т. К.: Альтернативи, 1999-2000.
38. Українська культура: історія і сучасність: Навч. посібник / За ред. Черепанової С. О. Л.: Світ, 1994. 456 с.
39. Українська культура: Лекції за ред. Д. Антоновича / Упоряд. С. В. Ульяновська; вс. ст. І. М. Дзюби; перд сл. М. Антоновича; Додатки С. В. Ульяновської, В. І, Ульяновського. К.: Либідь, 1993. 592 с.
40. Уривалкін О. М. Довідник з історії України. К.: Дакор, КНТ, 2009. 1008 с.
41. Шевчук В.П., Тараненко М.Г. Історія української державності: курс лекцій. К.: Либідь, 1999. 480 с.
42. Шейко В.М., Тишевська Л.Г. Історія української культури: навч. посібник. – К. : Кондор, 2011. 264 с.
43. Яворницький Д.І. Історія запорозьких козаків: У 3-х т. – К., 1990-1991.

Інформаційні ресурси

1. Сайт Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>
2. Сайт Національної Парламентської бібліотеки України URL: <http://www.nplu.kiev.ua/>
3. Сайт Інституту історії України НАН України. URL: <http://history.org.ua/uk>
4. Історія України в історіях. URL: <https://znohistory.ed-era.com>
5. LIKBEZ. Історичний фронт. URL: <https://likbez.org.ua/ua/>
6. Історична правда. URL: <https://www.istpravda.com.ua/>